

Archeologienota

Programma van maatregelen

AALST KATTESTRAAT (prov. Oost-Vlaanderen)

Auteurs: Daphné VERAART, Tomas
BRADT

Projectcode: 2016K350

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Initiatiefnemer: Nyssa bvba, Roeselarestraat 205, 8840 Oostnieuwkerke
- ➔ Erkende archeoloog: Daphné Veraart, OE/ERK/Archeoloog/2017/00185
- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Aalst Kattestraat 57-59 (zie plan in bijlage 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Lambertcoördinaten: X: 126660, Y: 181138; X: 126697, Y: 181171
- ➔ Kadastergegevens: Aalst; afdeling 1, sectie A, percelen: 326m en 327b (partim) (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat:

- Er een archeologische site ter hoogte van het projectgebied aanwezig is. De verwachting gaat uit van bewoningssporen en ambachtelijke sporen vanaf de late middeleeuwen tot en met de nieuwste tijden.
- Het projectgebied gelegen is binnen de tweede stadsomwalling van Aalst (begin 13de eeuw). Archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied duidt dat de omgeving gedurende 13de eeuw in cultuur was, in de 13de/14de eeuw was er sprake van houtbouw en steenbouw vanaf de 15de/16de eeuw. Het projectgebied ligt in een ambachtelijke zone: in de onmiddellijke omgeving zijn activiteiten van pottenbakken en ijzersmeden gevonden.
- Er tevens enige verwachting voor sporen ouder dan de middeleeuwen is. De occupatiegeschiedenis van Aalst zou immers teruggaan tot de prehistorie. Ook tijdens de metaaltijden en de Romeinse periode kende Aalst bewoning op vruchtbare leemgronden;
- Het zeker is dat de geplande werken archeologische niveaus zouden vernietigen. Bij de geplande werken ter hoogte van de kelder schommelt de bodemverstoring tussen 3,75 en 5,15m onder het bestaande vloerpeil (buffer meegerekend). Waar op andere

plaatsen geplande werken worden uitgevoerd, gaat dit gepaard met een bodemverstoring tussen 0,76 en 0,94cm (buffer meegerekend).

- De site een hoge archeologische waarde heeft omdat ze meer informatie kan bieden over de bewoningsgeschiedenis en het ambachtelijk gebruik van het terrein en bijgevolg ook van de omgeving. Ze betekent ook een meerwaarde voor de kennis van de middeleeuwse stadsontwikkeling van Aalst.
- Er is geen vooronderzoek meer nodig is omdat alle onderzoeksvragen in de bureaustudie beantwoord konden worden zoals beschreven in de Code van Goed Praktijk.

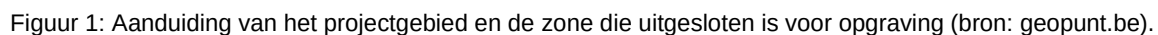
Omwille van bovenstaande argumentatie wordt voorgesteld om over te gaan tot een combinatie van een archeologische opgraving in de vorm van werfbegeleiding en een archeologische opgraving met complexe verticale stratigrafie.

• Planafbakening

De geplande werken vereisen de afbraak van de huidige bebouwing, het projectgebied is namelijk volledig bebouwd. Een werfbegeleiding van de afbraak van de gebouwen wordt hier geadviseerd in voorbereiding van een opgraving, en dit voor de gebouwstructuren onder het bestaande vloerpeil. Andere bovenliggende gebouwstructuren mogen reeds verwijderd worden zonder archeologische begeleiding.

De oppervlakte van de te verstoren zone bedraagt ca. 500m². Enkel in de noordelijke hoek van het projectgebied zijn geen geplande werken (zie Figuur 1) Bij de geplande werken ter hoogte van de kelder schommelt de bodemverstoring tussen 3,75 (+6,25m TAW) en 5,15m (+4,85m TAW) onder het bestaande vloerpeil (buffer meegerekend). Waar op andere plaatsen geplande werken worden uitgevoerd, gaat dit gepaard met een bodemverstoring tussen 0,76 en 0,94cm (buffer meegerekend) (tot iets boven +9m TAW). Op de opgraving uitgevoerd aan de overzijde van Kattestraat werd de moederbodem aangetroffen op +10,42m TAW en de cultuurlaag op +10,98 en +11,11m TAW. Bij de opgraving in de Peperstraat werd het eerste vlak aangelegd op +12,1m en het laagste op +9,66m TAW.

Er wordt een opgraving van een site met complexe stratigrafie geadviseerd. Na de afbraakwerken wordt in het onderzoeksgebied (=het projectgebied – de noordelijke hoek waar geen geplande werken zijn en waar de huidige bebouwing niet wordt afgebroken) het eerste vlak aangelegd. Na registratie kan de zone rondom de kelder eventueel al deels vrijgegeven worden, mits er nog ruimte is voor de stockage van de grond uit de kelderzone. Erna wordt de zone van de nieuwe kelder onderzocht tot op de verstoringsdiepte.

- Het doel van het onderzoek is om een zicht te krijgen in de bewoningsgeschiedenis van het projectgebied. De site heeft een hoge archeologische waarde omdat ze meer informatie kan bieden over de bewoningsgeschiedenis en het ambachtelijk gebruik van het terrein en bijgevolg ook van de omgeving. Ze betekent ook een meerwaarde voor de kennis van de middeleeuwse stadsontwikkeling van Aalst.

- *Archeologische opgraving in de vorm van een werkbegeleiding*
- ➔ Zijn er archeologische relevante niveaus aangesneden? Zo ja, kunnen deze gedateerd worden?
- ➔ Zijn er archeologische sporen en structuren aanwezig? Zo ja, wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- ➔ Wat is de graad aan versterking veroorzaakt door de huidige bebouwing?
- ➔ Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis reeds vergaard bij dit bureauonderzoek?

- *Archeologische opgraving*
- ➔ Zijn er sporen die ouder zijn dan de middeleeuwen? Wat is hun aard en hoe vallen deze in te passen binnen de huidige pre-middeleeuwse kennis van Aalst?
- ➔ Is er sprake van de aanwezigheid van een cultuurlaag? Wat is de datering ervan? Kan een micromorfologisch onderzoek ervan tot een kenniswinst leiden over de aard, opbouw en tot standkoming van deze laag? Zo ja, welke informatie werd daaruit gekomen?
- ➔ Zijn er bewoningssporen? Uit welke periode dateren ze? Gaat het om resten van baksteen/natuursteen of zijn er ook sporen van houtbouw? Indien het hout niet bewaard is gebleven, welke elementen wijzen in die richting (lemen vloerniveaus, paalkuilen, huttenleem, haardvloeren, ...).
- ➔ Kan er via de studie van het materiaal van bepaalde contexten (afvalkuilen, beerputten, tonputten, waterputten, grachten) meer te weten gekomen worden over het toenmalige landschap (pollenanalyses), de bewoners van toen (aan de hand van een assasement van het aardewerk) en hun leefomstandigheden/voedingsgewoonten (via macrorestenonderzoek en assasement van het dierlijk)? Welke evolutie is hierin merkbaar doorheen de tijd?
- ➔ Zijn er sporen die wijzen op bepaalde ambachten die op deze plaats werden uitgevoerd? Om welke ambachten gaat het en in welke periode vonden deze plaats?
- ➔ Welke vondsten dragen bij tot de kennis van de middeleeuwse stadsontwikkeling van Aalst?

- **Plan van aanpak**

Na de afbraak van de gebouwen en het verwijderen van het puin ervan wordt door een erkend archeoloog ingeschat of de vloerplaat al dan niet onder begeleiding van een archeoloog dient verwijderd te worden. Nadien wordt het projectgebied, uitgezonderd noordelijke hoek, door middel van een opgraving op het eerste vlak onderzocht. Na registratie kan de zone rondom de kelder eventueel al vrijgegeven worden, mits er nog ruimte is voor stockage van de grond uit de kelderzone. Daarna wordt de zone van de nieuw uit te graven kelder onderzocht door middel van een opgraving van een site met een complexe verticale stratigrafie. Alle onderzoeken dienen te gebeuren conform de Code van Goede Praktijk, hierop worden geen afwijkingen voorzien.

Fase 1: afbraak gebouwen en vloerplaat

De huidige gebouwen mogen tot op het maaiveld gesloopt te worden. Een archeoloog hoeft hier niet bij te zijn. Na de afbraak en het verwijderen van het bouwpuin dient een erkend archeoloog gecontacteerd te worden die ter plekke komt inschatten of de vloerplaat al dan niet onder begeleiding van een archeoloog moet worden verwijderd worden. Funderingen die

zich onder de vloerplaat bevinden mogen niet zonder toelating van de erkende archeoloog uitgebroken worden.

Fase 2: eerste vlak aanleggen

Over een oppervlakte van ca. 500m² wordt een commerciële handelsruimte en inkom van de appartementsblokken verwezenlijk. Dit gaat gepaard met een bodemverstoring tot 46cm onder het bestaande vloerpeil, plaatselijk wordt dieper gegraven voor funderingen (64cm) en rioleringen (55cm). Over deze oppervlakte zal na de afbraak van de huidige gebouwen en na het verwijderen van de vloerplaat door een erkend archeoloog een eerste archeologisch vlak aangelegd worden tot op -46cm. Indien het eerste archeologische vlak zich dieper dan 46cm bevindt, is een verder archeologisch onderzoek in die zone niet meer nodig. Ter hoogte van de voorziene diepere verstoringen (door fundering en riolering) zal de erkende archeoloog tot op een maximale diepte van -64cm onderzoeken of daar archeologische sporen aan het licht komen. Het is belangrijk dat er een duidelijk plan is waar deze lokale diepere verstoringen gaan komen. Afhankelijk van de aanwezigheid en de aard van de sporen in het eerste vlak, kan de archeoloog beslissen of er rekening moet gehouden worden met een buffer van 30cm. Dit heeft als doel om de onderliggende archeologische sporen in situ te laten en te voorzien van een bescherming. Na het onderzoek van de archeologische sporen tot op een maximum diepte + buffer dienen deze afgedekt te worden met geotextiel waarna een 30cm dikke laag stabilisé zand moet aangevoerd worden.

Voor de uitgraving tot op het eerste vlak en de afgraving van homogene puin- of ophogingslagen wordt gebruik gemaakt van een graafmachine met een niet-getante graafbak. Na registratie kan de zone waar de commerciële handelsruimte komt, uitgezonderd kelderzone, reeds vrijgegeven worden. Dit op voorwaarde dat er nog ruimte is voor stockage van de grond van de kelderzone.

Fase 3: opgraving ter hoogte van de kelderverdieping

De opgraving ter hoogte van de kelderverdieping zal een oppervlakte van ca. 106m² bedragen. Hier wordt een uitgraving tot +6,55m TAW verwacht (tot 3,45m onder het bestaande vloerpeil). De funderingen van de kelderverdieping gaan nog 1,21m dieper. Binnen de kelderzone wordt over een oppervlakte van ca. 15m² tot +5,15m TAW (of 4,85m ten opzichte van het bestaande vloerpeil) gegraven.

Indien er zich nog archeologische lagen onder de grondwaterstand bevinden, dient er grondbemaling voorzien te worden.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens twee archeologen. Het uitgraven van de grond gebeurt laagsgewijs, op aangeven van de archeologen. In deze zone wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van 3 tot 4 archeologische niveaus. Bij het

verdiepen naar de diepst gelegen vlakken wordt voldoende aandacht besteed aan het veiligheidsaspect. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

- **Staalname**

Volgens de Code van Goede Praktijk is staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek nodig als bij het onderzoek van een spoor concentraties van plantaardige, dierlijke of menselijke resten met kleine dimensies opgemerkt worden en als de kans reëel is dat er zich in het spoor microscopische organische resten bevinden. De beslissing om al dan niet stalen te nemen, gebeurt in functie van de onderzoeksvragen en –doelstellingen van de opgraving, maar ook in functie van de mogelijke aanwezigheid van natuurwetenschappelijk materiaal. Deze laatste zorgt ervoor dat onderzoeksresultaten kunnen verworven worden die buiten de op voorhand gestelde vraagstelling van het project vallen. Op basis van het bureauonderzoek kunnen er tijdens de opgraving mogelijks afvalkuilen, beerputten of ambachtelijke structuren worden aangetroffen worden. Conform de Code van Goede Praktijk worden er stalen van deze sporen genomen. Zij kunnen mogelijk gebruikt worden in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen betreffende de sporen van artisanale activiteiten en de evolutie van de bebouwing en bewoning van de site (de aard van de bewoning, het dieet van haar bewoners en de datering ervan). Er wordt voorzien dat stalen moeten genomen in functie van C14-dateringen (5), macro (3)- en pollen (5) onderzoek, dendrochronologie (3), houtsoortbepaling (5), micromorfologie (5), antracologisch onderzoek (2) en archeomagnetisme (1) (bij het aantreffen van een goed bewaarde oven).

Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt wanneer alle archeologische sporen tot op de verstoringdiepte (+buffer 30cm) of moederbodem zijn onderzocht zijn en er een antwoord kan geformuleerd worden op de onderzoeksvragen.

De archeologische opgraving moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

- **Schatting totale duur**

Na de afbraak van de gebouwen tot op het maaiveld wordt de erkende archeoloog gecontacteerd. Hij/zij moet 1 dag te tijd krijgen om in te schatten of de vloerplaat uitgekomen

mag worden al dan niet onder begeleiding van de archeoloog. Op basis van de opgravingen die reeds in de buurt werden uitgevoerd, wordt voor de nieuwe kelderzone rekening gehouden met de aanwezigheid van 3 à 4 archeologische vlakken. Met een voldoende grote en ervaren opgravingsploeg wordt ingeschat dat het totale onderzoek kan afgerond worden binnen 20 werkdagen.

- **Kostenraming**

De opgraving wordt uitgevoerd door een ploeg bestaande uit een erkend archeoloog en twee assistent-archeologen. Indien nodig worden een conservator, een materiaaldeskundige en natuurwetenschappers deeltijds betrokken bij het onderzoek. De kosten voor graafwerken, bemaling en werfinfrastructuur maken geen deel uit van deze kostenraming.

- ➔ Veldwerk: 27 000 euro
- ➔ Verwerking en rapportage: 17 000 euro
- ➔ Natuurwetenschappelijk onderzoek: 15 000 euro
- ➔ Conservatie: 2000 euro

- **Gewenste competenties**

Het veldwerk wordt uitgevoerd door minstens 3 gediplomeerde archeologen, die permanent op de site aanwezig zijn. Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een aardkundige betrokken bij het veldwerk, deze dient echter niet permanent op het terrein aanwezig te zijn.

- ➔ De leidende archeoloog heeft reeds ervaring als leidinggevend archeoloog en heeft veldervaring met ten minste drie opgravingen in stadscontext.
- ➔ Minstens één van de uitvoerende archeologen moet beschikken over een ruime kennis betreffende grondsporen en vondstmateriaal uit de middeleeuwse periode en de nieuwe tijden.

- **Risicofactoren**

Er zal op alle momenten (voorbereiding en uitvoering) een gedegen overleg moeten zijn tussen de initiatiefnemer, de aannemer bouwwerken en de aannemer archeologie om de werken optimaal op elkaar af te stemmen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij de aannemer archeologie. Na volledige afronding van het onderzoek zal het volledige archeologisch ensemble overgedragen worden aan de initiatiefnemer.

Bureauonderzoek Aalst Kattestraat - Bijlage 1: Situatieschets

2016K350

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- kelderverdieping
- geen afbraak-geplande werken

